

SZEGEDI TUDOMÁNYEGYETEM,
NEVELÉSTUDOMÁNYI DOKTORI ISKOLA

YONG LIU

**A KRITIKAI GONDOLKODÁS DISZPÓZÍCIÓINAK MÉRÉSE ÉS
BEFOLYÁSOLÓ TÉNYEZŐINEK VIZSGÁLATA KÍNAI
EGYETEMISTÁK KÖRÉBEN**

PHD ÉRTEKEZÉS - ÖSSZEFOGLALÓ

TÉMAVEZETŐ:

DR. ATTILA PÁSZTOR

SZEGED, 2023

A kritikai gondolkodás összetett konstruktum, pontos leírása, valamint szerkezetének feltárása jelenleg is nyitott kutatási területnek számít. A 21. század kihívásaira reagálva a képesség pedagógiai kontextusban történő fejlesztésének lehetősége iránt szintén egyre növekszik az érdeklődés. Számos nemzet integrálta a kritikai gondolkodást a felsőoktatási tantervébe és értékelésébe, Kínában azonban ezek a törekvések jelenleg kevésbé valósultak meg. A kritikai gondolkodást a szakirodalom jellemzően két komponensű konstruktumként írja le, egyrészt megkülönbözteti a kritikai gondolkodási képességeket, másrészt a kritikai beállítódást (dispositions), azonban ez utóbbi kevésbé kutatott területnek számít. A kritikai beállítódás ugyanakkor elengedhetetlen a kritikai képességek elsajátításához, valamint azok aktiválásához. További kutatási hiányt jelent, hogy a kritikai beállítódásra irányuló mérőeszköz fejlesztésekben kevésbé jelennek meg a munkaerőpiaci szempontok, ami a tanulók eredményei és a munkaerő-piaci igények közötti eltéréshez vezethet.

Ennek tükrében a jelen disszertációban bemutatásra kerülő kutatások a kritikai beállítódás mérésre és vizsgálatára irányulnak felsőoktatási kontextusban. Első lépésben a dolgozat egy metaelemzés elvégzésével megvizsgálja a problémaalapú tanulás hatékonyságát a kritikai gondolkodás fejlesztésében, valamint kísérletet tesz egy átfogó modell létrehozására, melyben meghatározza a kritikai beállítódás szerepét a kritikai gondolkodás és a problémamegoldás folyamataiban. Az ezt követő kutatás egy, a munkaerőpiaci szempontokat is figyelembe vevő mérőeszköz fejlesztési folyamatot, valamint a mérőeszköz konstruktum validitására irányuló elemzéseit közli. A további kutatások tárgya a kritikai beállítódást befolyásoló faktorok hatásainak elemzése.

Az eredmények azt mutatják, hogy a problémaalapú tanulás hatékony módszere mind a kritikai gondolkodás képességeinek, mind a kritikai beállítódás fejlesztésének. Az eredmények támogatják a kutatás keretében megalkotott modellt, melyben bemenetként szerepelnek a kritikai gondolkodás képességei és a kritikai beállítódás, gyakorlati kimenetként pedig a problémamegoldás. A modellben az egyes területek közötti kapcsolatok és a fejlesztő beavatkozások lehetséges irányai is meghatározásra kerülnek. A modell szerint a kritikai beállítódás a kritikai gondolkodás képességeinek aktivátoraként értelmezhető. A kritikai beállítódás vizsgálatára kialakított mérőeszköz fejlesztésének alapját az eddigi mérőeszközök tanulmányozása, valamint szakértők, diákok, munkáltatók és munkavállalók szempontjai

jelentették. A kérdőív három dimenzió mentén értékeli a kritikai beállítódást: önhatékonyság, gyors ítélőképesség, valamint az igazság keresésének igénye. A mérőeszköz megbízhatónak és érvényesnek bizonyult az egyetemi hallgatók értékelésére. Az önhatékonyság mediáló változóként működik közre a gyors ítélőképesség és az igazság keresésének igénye között, de van egy további mediáló hatás a gyors ítélőképesség és az igazság keresésének igénye látens faktorok között is. A nemi különbségekre irányuló elemzések azt mutatják, hogy a nők jobban teljesítettek az önhatékonyság és az igazság keresésének igénye terén, míg a férfiak hajlamosabbak a gyors ítéletalkotásra. A demográfiai faktorok hatásának vizsgálatára irányuló elemzések rámutattak, hogy a jobb szocioökonómiai státuszú családok tanulói magasabbra értékelik kritikai beállítódásuk fejlettségét, ami arra utal, hogy az oktatásnak nagyobb figyelmet kell fordítania az alacsonyabb jövedelmű háztartásokból származó tanulók kritikai beállítódásának fejlesztésére.

A disszertációban bemutatott kutatások hozzájárulnak a jelenlegi ismeretink bővítéséhez, azonban a vizsgálatoknak több korlátja is azonosítható. A további kutatások kiemelt iránya lehet a bemutatott modell érvényességének további vizsgálata, az összefüggések, a befolyásoló faktorok elemzése más oktatási szinteken is (például közép vagy általános iskolai kontextusokban), illetve a mérőeszközzel azonosított kritikai beállítódás szerepének feltárása a kritikai gondolkodás képességeinek és további képességek fejlődésében.